

Kā sociālie tīkli ietekmē ikdienu

Tehnoloģiju un interneta klātbūtne mūsu ikdienā ļauj apgalvot, ka ikviens no mums ir digitālās vides lietotājs.

Sociālie tīkli bieži ietekmē, ko bērns vai jauniešs domā, gērbj, ēd, dzer, ko pirkts, par ko interesēsies, kādu mūziku klausīsies, ko skatīsies, ko lasīs, kā pavadīs brīvo laiku. Mainās uzvedība, dzīves vērtības, dzīvesveids, intereses, attieksme pret dažādām lietām un jautājumiem.

Pārāk liela aizraušanās ar sociālajiem tīkliem nereti noved pie atkarības, kas traucē, bet arī pildīt pienākumus — mācības, nodarības, mājasdarbus, bet arī vēlot pietiekami daudz laika miegam. Virtuālā vidē individuam var kļūt svarīgāka par reālo dzīvi — ģimene kļūst mazsvarīga, un bērns, jauniešs šak izvairīties kontaktēties klātienē, jo pieradīs visus jautājumus risināt virtuāli.

Par to, kā sociālie tīkli izkonkurē mūsu ikdienu, aizdomāties liek arī Madonas novada pašvaldības izglītības nodaļas psiholoģe Inese Vanīņa.

— Sociālie tīkli bērniem, jauniešiem un arī pieaugušajiem ir neatņemama dzīves sastāvdaļa, — piekrit speciāliste. — Nevar teikt, ka tas ir tikai pozitīvi vai tikai negatīvi. Var pamanīt, ka būsana sociālajos tīklos, īpaši jau pandēmijas laikā, bērniem un jauniešiem aizņem daudz lielāku laiku. Pozitīvi ir tas, ka notiek socializācija — vismaz kaut kāda saziņa ar vienuaudžiem. Garastāvokļa traucējumiem, nomāktībai, kas ir visaugstākais risks faktors šai periodā, socializācija nāk par labu. Tā ir iespēja sarunāties, ieraudzīt ekrānā savu draugu, gūt emocionālu atbalstu, veidot un noturēt attiecības ar tiem, kas nedzīvo vienā pilstētā, ir tālu prom pat citā valstī. Caur sociālajiem tīkliem notiek savas identitātes apstiprināšana — interneta vidē bērni veicot savus ziemejumus, rada kopīgu mūziku, veido video, darbojas radoši.

Negatīvais aspekts, ar ko esmu saskārusies arī savā darbā, ir privātas informācijas — bilžu, video — publicēšana sociālajos tīklos. Tas ir miltzīgs risks, ko jaunieši teorētiski zina, bet bieži aizmirst. Tiek piemirsts — ja sociālajos tīklos kontaktēties ar cilvēku, kuru nezini dzīvē, nekad nevari zināt, vai tas cilvēks ir tas, par ko uzdočas. Ja viņam vēl aizsūtīti privātu foto vai video, tam var būt

Madonas novada pašvaldības izglītības nodaļas psiholoģe Inese Vanīņa.

Sociālie tīkli bērniem, jauniešiem un arī pieaugušajiem ir neatņemama dzīves sastāvdaļa.

katastrofālas sekas nākotnē. Ar šīm lietām galvenokārt nākas saskarties, kad runāju ar meiteņiem, bet arī puisi no tā ir cietuši. Ja privāta, sensitīva bilde nonāk publiskajā telpā, tā ātri pārceļo pie citiem, un cilvēkam, iespējams, kļūst problemātiski pat iziet no mājas.

Protams, ne vienmēr saziņa ar svešu cilvēku ir apdraudējums riska, bet paturēt par to vajag. Par to jāstāsta skolā un arī vecākiem, jo viltus kontu ir daudz.

Negatīvais ir arī tas, ka pusaudžu vecumā bieži tiek praktizēta nīrgāšanās par otru, izsmiešana, nepatīkami komentāri. Tos redz citi, un kādam tas ir ārkārtīgi sāpīgi. Ja publiski kopējā čatā parādās teksts vai kariķēta bilde ar domu izsmiet un panīrgāties, tas ir aizvainojoši un

pazemojoši ilgtermiņā. Tād darbs ir policijai, kaut domāju — līdz policijai nonāk salīdzinoši maz iesniegumu. Turklāt vienmēr jāpādomā, vai tas būs labākais bērnam, jo viņam šai pašā vidē būs jādzīvo tālāk. Tā kā ar pusaudžiem krimināllietu ietvaros darbojos policijā, varu teikt, ka tas nav tik vienoziņmīgs. Ne vienmēr dodu padomu vērsties tiesībsargājošajās iestādēs, jo dažreiz policijas iesaistīšana var izvērsties par vēl lielāku traģēdiju — bērns vispār tiek izsūstams no vienaudžu vidus. Noklusēti pārkāpumi, protams, nevar, ir jāizrunājas ar vecākiem, skolotājiem un jūrniekiem, ko darīt tālāk.

Vēl jāuzmanās no viltus ziņām, tāpēc informācija un tās sniedzējs vienmēr ir jāpārbauda.

Sekošana influenceriem sa-

vukārt var būt gan pozitīva, gan negatīva. Ja seko iedvesmojošam cilvēkam, mācās no viņa, pārņemot labo, tas ir atbalstāmi. Savukārt, ja izvēlas sekot domubiedru grupām, kuras runā, piemēram, par pašnāvību, tas ir briesmīgi. Esmu dzirdējusi no pusaudžiem, ka šādās saziņas vietnēs tiek ieteikti veidi, kā to darīt, bērns šai grupā tiek ievilkts kā stūklī. Viņam jāautā, vai izdomāji, kā vai iegūt zāles, vedina un noskaņo. Caur sociālajiem tīkliem cilvēku apstrādā, nelaiži vaļā, kamēr viņš neizdzēš profilu. Vecākiem noteikti šādā gadījumā ir jāiejaucas, jācenšas bērnu glābt. Ir jau novērotas, ka pandēmijas laikā pašnāvību risks pusaudžu starpā ir ļoti augsts.

Negatīvais ir arī atkarības veidošanās. Ieteikums, ko pirms kāda laika bērnu vecākiem teicu pati — divas stundas dienā pie datora vai telefona, šobrīd nestrādā. Divas stundas dienā internetā jau pavada pirmklasnieks, kur nu vēl 15—18 gadu vecs jauniešs. Pieņemtu, ka vecāki ar savu kontroli, robežu likšanu

attiecībā uz interneta lietošanas laiku var regulēt bērnu līdz apmēram 9. klasei. Tād viņš ļaujas, bet vēlāk tas ir ļoti grūti. Ja vecāki savai atvasei bērniā ir ielikuši veselīgu izpratni par interneta lietošanu, spēju spēlēšanu, risks, ka jauniešs septiņpadsmit gados visu laiku pavadīs interneta vidē, ir mazāks. Ja viņš jau 1. klasē interneta vidē ir varējis būt tik, cik vēlas, septiņpadsmit gadus uzlikt rāmi ir praktiski neiespējami.

Domājot par jauniešu veselību, bāzes ieteikumi būtu šādi: ja pusaudzis un jauniešs ir izgūļies, tas bieži atsvēr viņa došanās pie psihologa. Tāpat jāseko, lai jauniešs nakti guļ vismaz astoņas stundas. Tāpat jāseko līdzī, lai bērns ēd veselīgu ēdienu, lai nepārtiek tikai no čipsiem un kolā. Vedināt iziet ārā, jo ikvienam, īpaši augošam cilvēkam, ļoti nepieciešams svaigš gaiss. Ja neiet viens, ģimenei pastaigā jāņem līdzī savs pieaugušais bērns. Ja jauniešs ar vecākiem iet kautrējas, vakarā, kad ir satumsis, mierīgi to var darīt. Tas vecākiem jāatceras un jānudina, jo jauniešs pats, iespējams, uz pastaigu vecākus neuzaicinās. Var arī kopīgi paslēpot, kas nu kurā ģimenē pieņemts.

Rosīnu vecākus padomāt par to, ko vēl bērns mājas vidē varētu darīt, lai samazinātos laiks, kuru viņš pavada pie datora. Tas, ko esmu darījusi pati, — uzaicīnu, lai bērns paskatās internetā kādu recepti un kaut ko garšīgu pagatavo vakariņās. Lūdzu atsūtīt produktu sarakstu, nopērkmu un pusdienlaikā aizvedu nepieciešamo, lai bērns parosās un vakariņām pagatavo maltīti. Tas darbojas gan pie meiteņiem, gan puīšiem. Tāpat varu ieteikt galda spēļu spēlēšanu. Pandēmijas laikā vecāku aktivitātei jābūt daudz lielāki nekā pirms tam. Jānāk arī ierosmēt un idejām, ko kopā varētu darīt: braukt dabā, doties slēpot, iet pastaigā, spēlēt galda spēles — ja vecāki acina, lielākā daļa bērnu tam atsaucas. Un tad tas būs laiks, kurā bērnu atraujam no datora, no sociālajiem tīkliem. Protams, arī jārūnā. Vecākiem saviem bērniem jau no mazotnes jāskaidro, ko var un ko nevar darīt internetā, viņiem jābūt kā skauņuplatei, kura informē un atkārtu daudzkārt. Ja nu gadījumā ir kas noticis, ja kādu bērnu kāds ir apcēlis, vecākiem jābūt pirmajiem, kas atbalsta, iedrošina, kopīgi lemjot, kā no situācijas iziet, kā to mainīt, lai sliktais neatkārtotos. ■

Izmaiņas vērojamas valodas lietojumā

Madoniete, Rīgas Tirdzniecības profesionālās vidusskolas latviešu valodas un literatūras skolotāja Sandra Šimkēviča daudzus gadus latviešu valodu un literatūru skolēniem mācīja Madonas pilsētas vidusskolā. Nu jau otro gadu viņa strādā ar vidusskolas posma jauniešiem galvaspilsētā, savukārt Madonā mācīja 5.—9. klases skolēnus.

Sarunā par valodas lietojuma izmaiņām digitālajā laikmetā skolotāja piekrit, ka izmaiņas skar visu vecuma posmu skolēnus.

Par interneta valodu var uzskatīt angļu valodu, jo timeklī pieejamais teksts bieži ir angļu valodā. Attiecīgi angļiscimu ienāksana ikdienā, runājot par interneta vidi, ir tikpat kā neizbēgama. Internets veicina globālu angļu valodas izmantošanu tādā mērā, ka citas valodas, tai skaitā latviešu, tiek papildinātas vai pārņemtas ar angļu valodas elementiem. Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija ir centusies latviskot dateterminoloģiju, tomēr ikdienas komunikācijā interneta lietotāji priekšroku dod angļiscimiem vai to latviskajiem atveidojumiem, piemēram, sakot „Šo rakstu es izlasīju online”, nevis izmantojot latviskoto vārdu „tiešsaiste”.

Sociālajos tīklos regulāri parādās angļu valodas izteicieni, vārdi, kā arī valodas konstrukcijas, piemēram, nepareiza vārdu kārtība latviešu valodā. Nereti tiek lietots izteiciens — daudzus gadus atpakaļ (angļu valodā — *many years ago*), tā vietā, lai lietotu latviešu valodā apstiprinātu izteicienu — pirms daudziem gadiem.

Internets veicina rakstveida sastānašanos, izmantojot dialektos sastopamus izteicienus vai valodas īpatnības, kas iepriekš bija sastopamas tikai mutvārdu saziņā, piemēram, norautas galotnes, vārdu atveidojumu, ņemot vērā to izrunu, transkripciju. Par vispārēju rakstīšanas tendenci kļūst runas transkripcija, piemēram, „nav” vietā tiek rakstīts „nau”. Sociālo tīklu komunikācijā jaunieši saziņās, izmantojot pēc iespējas mazāk rakstzīmju, regulāri izlaižot saikšus, kā arī citus valodas elementus. Ja ikdienā pierod pie šāda saziņas veida, rakstot oficiālas vēstules, dokumentus, teksts nav pilnvērtīgs.

Valodnieki secinājuši, ka sociālajos tīklos cilvēki izvēlas komunicēt, pamatojoties uz sarunvalodu. Sarunvalodas vārdi no šķietas normas viedokļa ir vērtējami kā literāri, bet

Latviešu valodas un literatūras skolotāja Sandra Šimkēviča.

tiem piemīt nevērīgāka, zemāka stila pieskaņa, kas teiktajam bieži piešķir familiāru noskaņu. Rakstot bērni un jaunieši nelieto lielos burtus, teikumu sāk ar mazo burtu, visus īpašvārdus, tai skaitā savu personvārdu, skolēni raksta ar mazo burtu, — uzsver Sandra Šimkēviča. — Man kā skolotājai vēstuli vai izsiņu telefonā, nemaz neiespringstot, skolēni raksta bez lielajiem sākuma burtiem. Piemēram, uzdođu radošo darbu, kurā jāpieraksta kas klāt. Audzēkņi teikumu sāk ar mazo burtu, teiku-

tiem piemīt nevērīgāka, zemāka stila pieskaņa, kas teiktajam bieži piešķir familiāru noskaņu. Rakstot bērni un jaunieši nelieto lielos burtus, teikumu sāk ar mazo burtu, visus īpašvārdus, tai skaitā savu personvārdu, skolēni raksta ar mazo burtu, — uzsver Sandra Šimkēviča. — Man kā skolotājai vēstuli vai izsiņu telefonā, nemaz neiespringstot, skolēni raksta bez lielajiem sākuma burtiem. Piemēram, uzdođu radošo darbu, kurā jāpieraksta kas klāt. Audzēkņi teikumu sāk ar mazo burtu, teiku-

tiem piemīt nevērīgāka, zemāka stila pieskaņa, kas teiktajam bieži piešķir familiāru noskaņu. Rakstot bērni un jaunieši nelieto lielos burtus, teikumu sāk ar mazo burtu, visus īpašvārdus, tai skaitā savu personvārdu, skolēni raksta ar mazo burtu, — uzsver Sandra Šimkēviča. — Man kā skolotājai vēstuli vai izsiņu telefonā, nemaz neiespringstot, skolēni raksta bez lielajiem sākuma burtiem. Piemēram, uzdođu radošo darbu, kurā jāpieraksta kas klāt. Audzēkņi teikumu sāk ar mazo burtu, teiku-

„Esmu saskāries ar vardarbību sociālajos tīklos”

Sociālie tīkli ir mūsdienu ikdienas sastāvdaļa — tie tiek izmantoti, lai komunicētu, lai iegūtu informāciju, lai ievietotu savu informāciju. Tomēr bieži netiek pievērsta uzmanība tam, cik dažādi draudi ir iespējami. Ari emocionālā vardarbība pret nepilngadīgajiem internetā nav reta parādība. Viens no piemēriem tika uzticēts arī „Staram”. Vietu un personas vārdu bija lūgums neminēt.

Jautājot, vai skolēns lieto sociālos tīklos, saņēmu apstipriņošu atbildi: „Visvairāk izmantoju Instagram, kas jauniešu vidū ir populārākais sociālais tīkls. To parāsvārā izmantoju izklaidei, bet lietoju arī Facebook, un tas man vairāk ir kā informācijas avots. Sekoju cilvēkiem, kas ievieto postus par politiku un kaut ko tādu. Tad varu pasekot šādām ziņām līdzī. Sociālie tīkli, ko lietoju, ņaņem diezgan daudz laika. Protams, kā kuro reizi un dienu, bet ja tajos ieeju, ir grūti iziet. Uz jautājumu, vai vidusskolēns

saištībā ar sociālo tīklu lietošanu ir saskāries ar nepatīkamo, saņēmu atbildi, ka diemžēl tā notika: — Piedzīvoto varu nosaukt par vardarbības formu. Viss sākas ar to, ka man uzrakstīja nezināms profils. Paskatījies, un mūsu saruna nebija nezīk divaina. Acīmredzot, tas cilvēks mani zināja, jo uzrunāja vārdā un uz „tu”. Sākām sarunu. Sanāca tā, ka vēl pēc kāda laika šis profils man sākas rakstīt divainus un, es pat teiktu, slimas lietas — nepiedienīgas, perversas, nepatīkamas lietas. Sāku uztraukties un interesēties. Prasīju, vai citi arī no šāda veida uzbrukuma ir cietuši vai cieš. Saņēmu apstiprinājumu, un izrādījās, ka tieši tas pats profils rakstīja arī man pazīstamiem. Loģiski secināju, ka sanāk, ka rakstītājs kaut kādā veidā ir saistīts ar mani un maniem klasesbiedriem. Pēc tam bija tā, ka salasiņāties tie cilvēki, kam šis profils bija rakstījis, un meklējām palīdzību. Atrādām cilvēku, kurš bija profilu izveidojis, bet viņš nebija vienīgais vaininieks, jo profila paroli viņš bija nopludinājis ļoti

daudziem. Sanāca, ka dažādi cilvēki izmantoja šo profilu, lai rakstītu sev pazīstamiem cilvēkiem riebigas lietas — viņus izjokotu vai liktu justies riebigi.

Jautāts, kas sekoja tālāk, stāstījās teica: — Tā kā mums tas bija saistīts ar skolu, jo bija rakstīts tieši klasesbiedriem, gājām runāt ar klases audzinātāju. Man pašam tobrīd galvenais jautājums bija nevis tas, vai vērties policijā vai ne, bet galvenais, lai sarakstīto lietu dēļ šis profils tiktu izdzēsts. Tāpēc sāku uztraukties un interesēties. Prasīju, vai citi arī no šāda veida uzbrukuma ir cietuši vai cieš. Saņēmu apstiprinājumu, un izrādījās, ka tieši tas pats profils rakstīja arī man pazīstamiem. Loģiski secināju, ka sanāk, ka rakstītājs kaut kādā veidā ir saistīts ar mani un maniem klasesbiedriem. Pēc tam bija tā, ka salasiņāties tie cilvēki, kam šis profils bija rakstījis, un meklējām palīdzību. Atrādām cilvēku, kurš bija profilu izveidojis, bet viņš nebija vienīgais vaininieks, jo profila paroli viņš bija nopludinājis ļoti

daudziem. Sanāca, ka dažādi cilvēki izmantoja šo profilu, lai rakstītu sev pazīstamiem cilvēkiem riebigas lietas — viņus izjokotu vai liktu justies riebigi.

slēpjas kāds pazīstams cilvēks, kas šāda veidā kaitina savs paziņu lokā esošo cilvēkus. Tad attiecīgi var meklēt palīdzību policijā vai, ja tas saistīts ar klasesbiedriem, var iet pie skolas direktora vai klases audzinātāja. Šādi uzbrukumi var ļoti dziļi aizskart, jo par pazīstamiem tiek rakstītas briesmīgas lietas. Manā gadījumā tā bija klaja nīrgāšanās, lai pazemotu.

Tajā brīdī, kad sapratu, ka raksta gan man, gan pazīstamiem cilvēkiem un ļoti iespējams, ka šajā profilā uzdarbojas, ir manā latviešu lokā, nolēmu, ka nevis vienkārši nobloķēšu profilu un dzīvošu tālāk, bet kaut kādā veidā panākšu, lai šo profilu likvidē. Tāpēc turpināju meklēt notikumā kopumā bija iesaistīti apmēram 40 cilvēki. Viss beidzās ar to, ka profils tika slēgts, uz policiju negājām.

Pēc izietās pieredzes varu teikt, ka vislabākais variants, ko šādos brīžos darīt, ir prasīt citiem, piemēram, paziņām, vai arī viņiem nav kaut kas trakšs sūtīts. Bieži ir tā, ka aiz visa

Tiešaistes sociālais tīkls ir timekļa vietne, kurā, registrējoties un izveidojot individuālo profilu, ir iespējams kontaktēties un sazināties ar citiem lietotājiem (individui, grupām vai organizācijām). Saziņa sociālajā tīklā notiek dažādos veidos: var paust savu viedokli dienasgrāmatās un forumos, var veidot interešu grupas, apmainīties ar fotogrāfijām, augšupielādēt audio un video failus, sūtīt vēstules un tamlīdzīgi. Lietotājus var vienot intereses, gaume vai paziņas.

Ir pieejami vairāki simti dažādu sociālo tīklu veidu, un to skaitam ir tendence palielināties.

Lietojot sociālos tīklus, jāņem vērā, ka: internetā ievietots saturs nav izdzēšams pavissam un uz visiem laikiem; tevi var nofotografēt, nofilmēt, ierakstīt un to ievietot internetā, atzīmējot tevi vai tev pat to nezino; tevi vērtēs citi interneta lietotāji; visu, ko grāses publicēt internetā, redzēs pārējie (vecāki, skolotāji, paziņas); to, iespējams, parādīs TV vai citos medijos, visus tavus foto varēs nokopēt citas personas, lai izmantotu dažādiem mērķiem.

ma neliek pieturzīmes, ir jāsaprot pašam, kur beidzas doma, kas ar šo konstrukciju īsti domāts. Protams, ne visi tā dara. Skolā ir izcilības, ir valodas lietošanas lietpratēji, bet minēto tendenci varu pamanīt pie daudzjiem. Ir grūti ko mainīt, jo ikdienā savā domāšana, vārdu krājums ir tik ļoti nabadzīgs, pat elementārus vārdus skolēni nesaprot. Piemēram, vārdu „velēna”, „mīkls”, „tukls” daudzi nezina, viņi „sēž” sociālajos tīklos, grāmatas nelasa, neiepažīst valodas bagātību. Ir gan dažādas klases un dažādi bērni, bet tendence tā ir, — trauksmi ceļ Sandra Šimkēviča. — Degradācijas procesu, kas notiek skolēnu valodas pielietojumā, bērni paši neņū, jo no mazām dienām ir virtuāļajā valodas vidē.

Nākamā izēime — netiek lietotas garumzīmes un minimāli tiek lietotas mīkstinājuma zīmes. Tas ienācis no saziņas sociālajos tīklos, jo bērni un jaunieši tā savstarpēji sarakstās. Ar laiku viņi vairs neņū neparēziību un arī skolotājam sūta kroplīgus tekstus. Tād ilgi varu būturo un mēģināt tulkot, kas ar to vis domāts. Viens citāts no 10. klases dzīves. Cilvēks raksta radošo darbu: „Meža Burvība. Kādu jauku vasaras dienu Jānis piedāvāja brālīm aiziet uz mežu paēst ogas. Brāļis vaicāja Jānim: „Vai tad meža ir garšīgas ogas”. Jānis brālīm atbildēja: „Jā, meža ir daudz dažādu ogu”. Nākamajā diena Jānis ar brāli devas uz mežu ogas est. Ar nākot māija brālis Jānim saka: „Ogas ir meža burvība.”

Tas ir vidusskolas audzēkņa darbs! Ko lai saka? Protams, tas ilustretipiski zemāko latviešu valodas slāni, bet skumji, ka šāda tendence plešas plašumā. Vēl varu pamanīt, ka 5. klasē skolēni roksta daudzreizēji labāk nekā 9., 10. klasē. Garumzīmju kurā jāpieraksta kas klāt. Audzēkņi pēc laika rakstītājs vienkārši neņū

tiem piemīt nevērīgāka, zemāka stila pieskaņa, kas teiktajam bieži piešķir familiāru noskaņu. Rakstot bērni un jaunieši nelieto lielos burtus, teikumu sāk ar mazo burtu, visus īpašvārdus, tai skaitā savu personvārdu, skolēni raksta ar mazo burtu, — uzsver Sandra Šimkēviča. — Man kā skolotājai vēstuli vai izsiņu telefonā, nemaz neiespringstot, skolēni raksta bez lielajiem sākuma burtiem. Piemēram, uzdođu radošo darbu, kurā jāpieraksta kas klāt. Audzēkņi teikumu sāk ar mazo burtu, teiku-

tiem pareizi rakstīt vairs neprot.

Skolotāja atklāj, ka daudzi pusaudži zaudē jaunrades spējas, pat minimālā apjomā nevar uzrakstīt radošo darbu. — Cilvēkam jāuzminēto tendenci varu pamanīt pie daudzjiem. Ir grūti ko mainīt, jo ikdienā savā domāšana, vārdu krājums ir tik ļoti nabadzīgs, pat elementārus vārdus skolēni nesaprot. Piemēram, vārdu „velēna”, „mīkls”, „tukls” daudzi nezina, viņi „sēž” sociālajos tīklos, grāmatas nelasa, neiepažīst valodas bagātību. Ir gan dažādas klases un dažādi bērni, bet tendence tā ir, — trauksmi ceļ Sandra Šimkēviča. — Degradācijas procesu, kas notiek skolēnu valodas pielietojumā, bērni paši neņū, jo no mazām dienām ir virtuāļajā valodas vidē.

Skolotāja piebilst, ka Madonas skolēni no Rīgas audzēkņiem šai ziņā neatšķiras, galvaspilsētā vie-nīgi ir lielāks cittauteļu īpatsvars, bet šoreiz pamiēnētas iezīmes, kas raksturīgas latviešu bērniem.

— Strādāju skolā, kura ir pres-tīza, katrā klasē ir 30 audzēkņi, un vairākās klasēs nekmu līmenis ir ļoti augsts. Tāpat augsta ir daudzu motivācija mācīties. Puišis, kas mācās uz 10 ballēm un ir izcilnieks visos mācību priekšmetos, nesena darbu latviešu valodā, ko novērtēju ar 9 ballēm, nāca labot, lai saņemtu 10 ballas, — amplitūdu jauniešu zināšanu līmeni iezīmē skolotāja. ■

KOMENTĀRS | Lai pārcirstu emocionālo saiti, vajadzīgs briedums

Aivars Zariņš: — Sociālie tīkli ir virtuāla vide, kur iespējams radīt savu saturu un sazināties ar citiem. Domubiedru jeb interešu grupās bieži notiek viedokļu sadurmes vai kaujas. Katra platforma veido savus principus jeb algoritmus, kā piesaistīt un noturēt lietotājus, lai varētu šo platformu uzturēt un nopelnīt. Tas nozīmē, ka ir jābalansē starp interesēm un reklamējamu saturu, lai lietotājiem būtu pietiekami interesanti šo platformu izmantot. Šie algoritmi ir dažādi. Vienā platformā tie ir veiksmīgāki, citā — ne visai. Man patīk, ja savas intereses varu pārvaldīt ērti, varu noteikt, ar ko vēlos, ar ko nevēlos sazināties. Algoritmu kari starp sociālo tīklu izstrādātājiem nosaka to izdzīvošanas spēju.

— Sociālie tīkli ir virtuāla vide, kur iespējams radīt savu saturu un sazināties ar citiem. Domubiedru jeb interešu grupās bieži notiek viedokļu sadurmes vai kaujas. Katra platforma veido savus principus jeb algoritmus, kā piesaistīt un noturēt lietotājus, lai varētu šo platformu uzturēt un nopelnīt. Tas nozīmē, ka ir jābalansē starp interesēm un reklamējamu saturu, lai lietotājiem būtu pietiekami interesanti šo platformu izmantot. Šie algoritmi ir dažādi. Vienā platformā tie ir veiksmīgāki, citā — ne visai. Man patīk, ja savas intereses varu pārvaldīt ērti, varu noteikt, ar ko vēlos, ar ko nevēlos sazināties. Algoritmu kari starp sociālo tīklu izstrādātājiem nosaka to izdzīvošanas spēju.

Agkā mani interesēja viena joma, un manā lokā bija atbildoši interešu draugi, bet vēlāk, kad vēlējos ko mainīt, jo sāku interesēties par citām vērtībām, to ierastajā platformā nevarēju izmainīt. Tāpēc nācās pāriet uz citu, elastīgāku platformu. Tagad pamānu, ka varu elastīgi mainīt intereses, un ziņu lente uz to reaģē, lai gan videoklipu sadaļa tam līdzī nemanās. Tajā parādās visādas blēņas (piemēram, video par kakšiem un suniēm). Šos paziņojumu cenšos atslēgt vai aizvākt, lai gan ne vienmēr tas izdodas, un tas ir kaitinoši. Tāpēc, līdzko parādīsies labāka platforma, droši vien migrēšu tālāk.

Man patīk saziņas lietotnes, kur ir iespējams izveidot grupu saraksti jebkādas kombinācijās. Tā ir personalizēta

saziņa, kas ļoti palīdz. Piemēram, ja vajag apziņot cilvēku grupu, varu viegli nosūtīt ziņu, pievienot hipersaiti, bildi, video, audio — ļoti ērti. Turklāt varu grupas iestatījumos norādīt, vai uz ziņu var atbildēt visi, daži cilvēki vai neviens. Tagad redzams, ka intensīvi reklamējas un savu tirgus daļu cenšas izkarot jauni sociālie tīkli.

Protams, ir jāpāmanā, ka sociālie mediji ir iesaistoši un atkarību izraisoši. Mēs tiekam tajos iesaistīti, gan izmantojot datu nodošanu no vienas platformas uz otru, gan prasot kopīgot kontaktus un piedāvājot iesaistīties mūsu kontaktpersonām. Bieži vien šīs platformas prasa dažādu citu datu kopīgošanu, lai tās iegūtu lielāku ietekmi, jo augšāna, apjoma palielināšana ir sociālo mediju dzīvības un nāves jautājums. Domāju, ka tas nav tādēj, lai mūs izsekotu, bet lai ievestu atkarībā — lai sociālais tīkls pārņemtu mūsu prātu. Viņi cenšas sapsrast mūsu intereses, lai mūs noturētu savā platformā. Tāpēc pašiem ir jāpriet rīkoties sabalansēti. Jautājums ir par to, cik mēs spējam pārvarēt radošos atkarību un izmantot no piedāvātā tikai to, kas ir tiešām vajadzīgs. Lai nepieļautu vai pārcirstu emocionālo saiti, lai sociālo tīklu lietošana nekļūtu tikpat svarīga kā darbs, mācības, brīvā laika aktivitātes vai klātienē ar saviem tuviniekiem, ir nepieciešams briedums.

Sociālie tīkli ir ļoti dažādi. Ir tādi, kuri pelna ar reklamām, un tādi, kuri iekasē abonementmaksu. Tās var būt arī video, filmu, mūzikas un citu jomu platformas. Man patīk klausīties mūziku, tāpēc esmu mūzikas platformas abonents. Fona mūzika man palīdz veikt savus ikdienas darba pienākumus.

Mūzika ir ļoti daudzveidīga, tā var būt pacilājoša, arī destruktīva, depresīva. Muzikālā gaume liecina par dvēseles stāvokli. Mūsu ģimenē katram ir sava muzikālā gaume, bet mēs varam par to pārņūnāt, padalīties un labāk viens otru iepazīt. Arī tas ir sociālais tīkls. Svarīgi, ka varam par to runāt, nevis dziļi noslēpt. Mana pieeja attiecībā uz bērniem ir tāda, ka ļāuju samērā brīvi lietot sociālos tīklus, lasīt vai klausīties, ko katrs grib, lai tas nekļūst par aizliegto un tik ļoti kāroto augli. Pieņemtu, ka līdzīgi ir ar datorspēlēm, kas zināmā vecuma posmā paņēm daudz laika, bet, kad cilvēks iepazīst to ierobežojumus, kas neizbēgami ir jebkurai tehnoloģijai, tad tās kļūst neinteresantas.

Viss datorizētais man pašam šķiet sintētisks, tas nevar aizstāt dzīvu saziņu, dzīvu mūziku vai dzīvu tikšanos ar cilvēku. Pandēmijas laikā satikties nevaram, nevaram ieceltot otu izelpu, nevaram otru „izgaršot”. Šobrīd labāk un drošāk ir sēdēt sociālajos tīklos, nekā censties pulcēties, drūzmēties vai rīkot ballītes. Tomēr bērni, neraugoties uz iespēju, ka var skatīties multfilmus, grib arī iet ārā, grib satikt draugus, dzīvot istu dzīvi. Mazajai meitai uzlieku multfilmu, viņa kādu brīdi var nosēdēt mierīgi, bet pēc tam vēlas ko citu. Filmām nav smaržas, nav garšas, tā neliek izkustēties, bet tas cilvēkiem ir nepieciešams. Tāpēc nepiekrītu, ka jaunā paaudzē ir kaut kāda „alfa paaudzē”, kas pilnībā ir datorizēta, neko bez digitālās vides nevēlas. Mani mazie bērni grib iet laukā un grib, lai viņiem ir sabiedrotie. Ja nav draugu, viņi līdzī sauc vecākus. Un tad vecākiem ir jāpārņūpjam saviem sliņkumam un jāiziet no sociālajiem tīkliem, lai satiktos ar bērnu.